

Hjelp tårnseileren

Tom Skånsar Borgersen
Ringebu 2022

En kort innføring om tårnseilere, kasselaging og opphenging.

Fakta

Tårnseileren er ikke som mange tror en sval, men en seiler. Du kan skille artene ved å se på kroppsfargen, alle svalene våre har lyse kroppsuundersider, mens tårnseilerne har mørke kroppsuundersider. Dessuten har svalene korte og breie vinger, mens tårnseilerne har meget lange og smale vinger.

Tårnseileren har en annen kropp og vingeform enn andre fugler. Kroppen er ekstremt strømlinjeformet og vingene er lange og smale, noe som muliggjør superraske manøvreringer. Kroppsfargen er brunsvart med en lys strupeflekk og de har en kløftet hale.

Du kan se på vingene om en seiler flyr fort eller ikke. Når de flyr fort trekker de vingene bakover slik som den i midten på dette bildet.

Tårnseilerne flyr gjerne i skrikende flokker og setter med det et tydelig preg på sommeren. For meg er det derfor ikke sommer før tårnseilerne har kommet.

Ingen fugl er så godt tilpasset et liv i lufta som tårnseileren.

Voksne fugler tilbringer årlig 10 måneder i lufta og lander bare når de hekker.

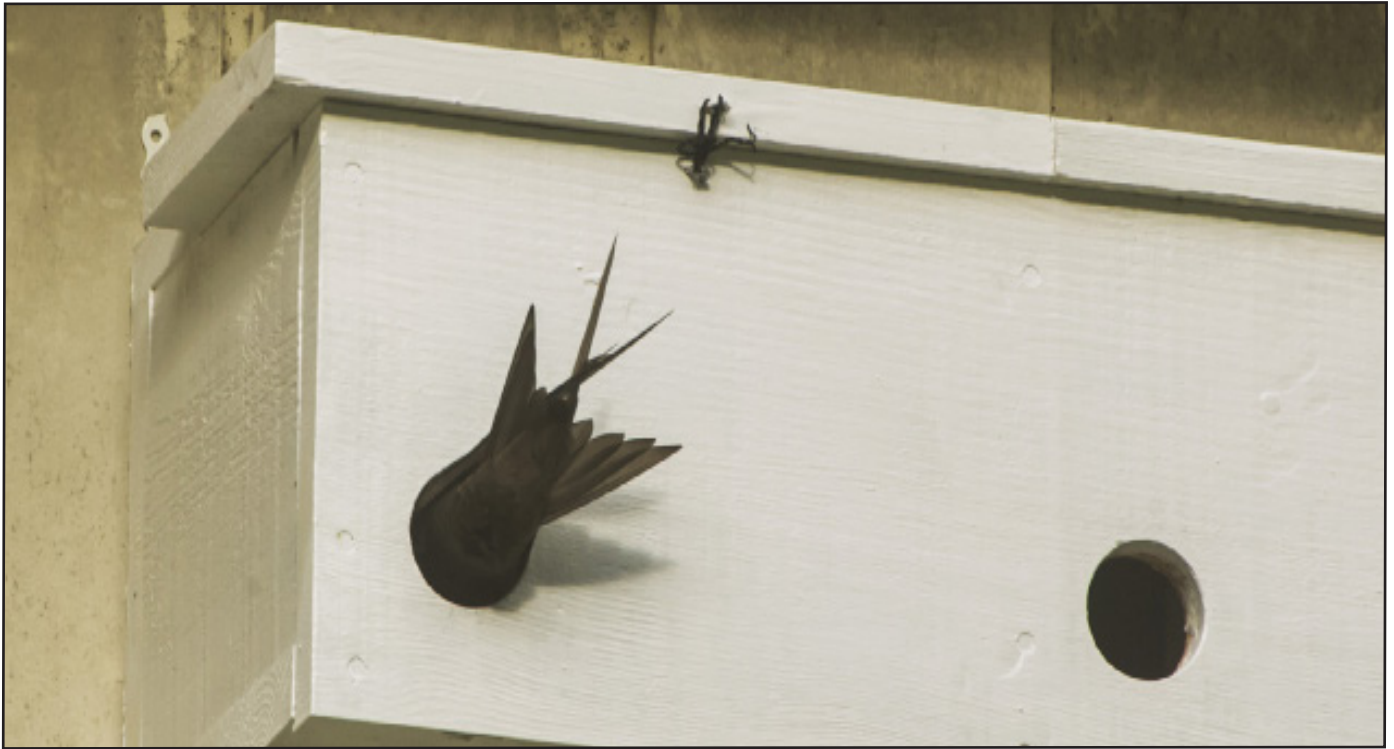
Ungfuglene tilbringer faktisk de 2-3 første årene utelukkende i lufta. Når de skal sove flyr de 1-2 km opp og sover i glideflukt. De lander normalt aldri på bakken.

Alt de gjør bortsett fra hekkingen foregår altså i lufta. De spiser, drikker, steller fjærdrakta, sover, samler reirmateriale og kan til og med pare seg mens de flyr.

Tårnseileren er i aller høyeste grad forbundet med fart, den er faktisk verdens raskeste fugl i horisontal flukt. Hele 112,5 km er de målt til når de flyr i flokk over hekkeplassen. I stup er de målt til 220km timen. Du bør absolutt ta deg tid til å studere hvordan de flyr og hvor raske kursforandringer de foretar. Det er virkelig beundringsverdig hvor fleksible de er i lufta. Av og til flyr de opp ned over korte strekninger, denne fuglen har et repertoar få kan kopiere.

For eksempel kan de plutselig gå i superraske spinn et øyeblikk før de retter opp igjen, slike unormale flymønstre tror vi kan være forsøk på å kvitte seg med parasitter.

Tårnseileren er en rødlisteart.

Også når de flyr inn i kassene går det unna med radar er de faktisk målt til å kunne holde opp til 70km i timen idet de treffer kassa. Tenk bare på hvilken nøyaktighet som trengs for å treffe det 50mm store hullet i den farten. En liten unøyaktighet ville gitt fatale konsekvenser.

Det er beregnet at i hekketiden flyr en seiler daglig omkring 900 km for å finne mat. Som navnet seiler tilsier sparer de energi ved å seile uten å bevege vingene i ca. 40% av flytiden. Vekten er 35-50gram, kroppslengden 17-19cm og de har et vingspenn på 40 - 44cm.

Tårnseilerne lever av insekter, de formelig tråler luften med åpne nebb når de flyr og soper inn alt de kommer over. Forskerne har beregnet at et hekkepar vil fange opp til 1,7millioner insekter hver hekkesesong. Her i Ringeby er det blant annet mygg som utgjør en stor del av føden, det er derfor en fordel å ha noen hekkende tårnseilere for på en naturlig måte å beskutte myggbestanden.

De hekker gjerne i byer fordi der er det mange høye bygninger.

Tårnseilerne går tilbake i antall blant annet på grunn av manglende hekkeplasser, derfor er opphenging av spesialtilpassede kasser et kjærkomment bidrag for å opprettholde bestanden. Våre bygninger blir stadig laget eller restaurert så de blir tettere og tettere noe som gir tårnseilerne færre hekkeplasser enn tidligere. Vi kan derfor med fordel henge opp tårnseilerkasser på høye bygg. Å kunne dele huset med tårnseilere er et stort privilegium.

De er diskrete når de hekker og husets vegger blir aldri tilgriset av tårnseilermøkk.

Tårnseilere er rett og slett perfekte og muntre naboer.

Har du først fått et par i ei kasse vil de fortsette å komme tilbake så lenge de lever, og seilerne kan bli gamle, den eldste kjente ble 21 år og 1 måned. Tårnseilerens høye alder gjør at de legger få egg 1-3 med et gjennomsnitt på 2.

Eggene ruges i 19-21 døgn. Etter klekkingen blir ungene foret i reiret i 40-42 dager.

Når ungen hopper fra reiret er de selvstendige og kan etter få dager begynne trekkingen til overvintringsområdene som er over de insekts rike regnskogene i Afrika.

Ungfuglene samler seg i flokker og trekker samlet. Høsttrekker foregår hovedsakelig om dagen i store høyder. I opptil 2500m er de blitt registrert.

Tårnseilerkassene er tilpasset seilernes behov.

Tårnseilerene foretrekker kasser som er flate derfor skal kassene ligge. Flyhullet bør sitte bare noen få centimeter over bunnen fordi da kan de sitte og kikke ut. Dette er viktig for ungene når de vokser opp, da sitter de mye og gjør seg kjent med verdenen utenfor.

Opp gjennom årene har jeg testet ut flere modeller. Først lagde jeg kassene med flatt tak fordi jeg hang alle kassene opp under et takutspring.

Jeg har i mange år hatt videokameraer i 4 av kassene og kan studere hvordan de oppfører seg inne i kassene. En erfaring er at kassene ikke bør være for lave for når ungene vokser opp klatrer de ofte opp på bakveggen og henger der og trener vingene og da trengs det litt høyde. Er det 3 unger som skal trene vingene da krever det litt plass og det løser ungene

ofte ved å klatre opp på veggen og henge der mens de slår med vingene.

Det er viktig at kassa ikke lekker vann gjennom sprekken i lokket, gjør den det blir kassa forlatt selv om seilerne har lagt egg. Det erfarte jeg på nordveggen der den firkantede kassa ikke har et beskyttende takutspring rett over som kan verne mot nedbør. Ettersom kassa hadde flatt lokk ble regnet liggende og trengte seg inn i kassa.

Den modellen jeg bruker i dag har derfor et skrått tak fordi da renner regnet fort av så kassene også kan henges opp uten å ha et takutspring over seg, men det krever at en bruker en ekstra beskyttelse for eksempel takpapp oppå lokkene.

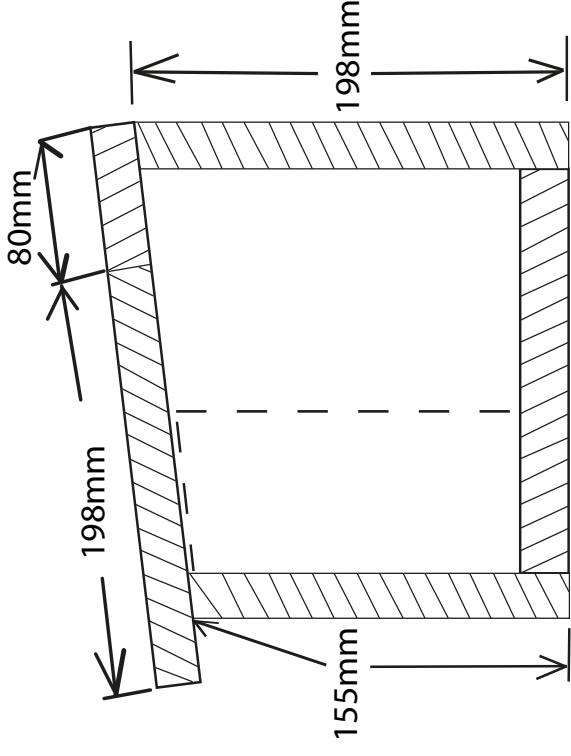
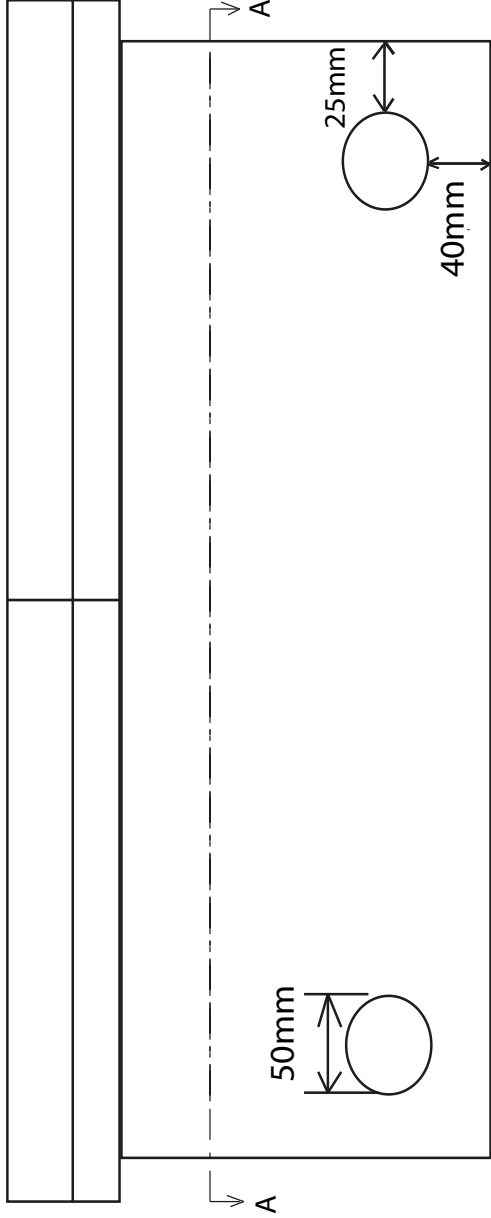

Slik ser kassemodellen ut fra siden.

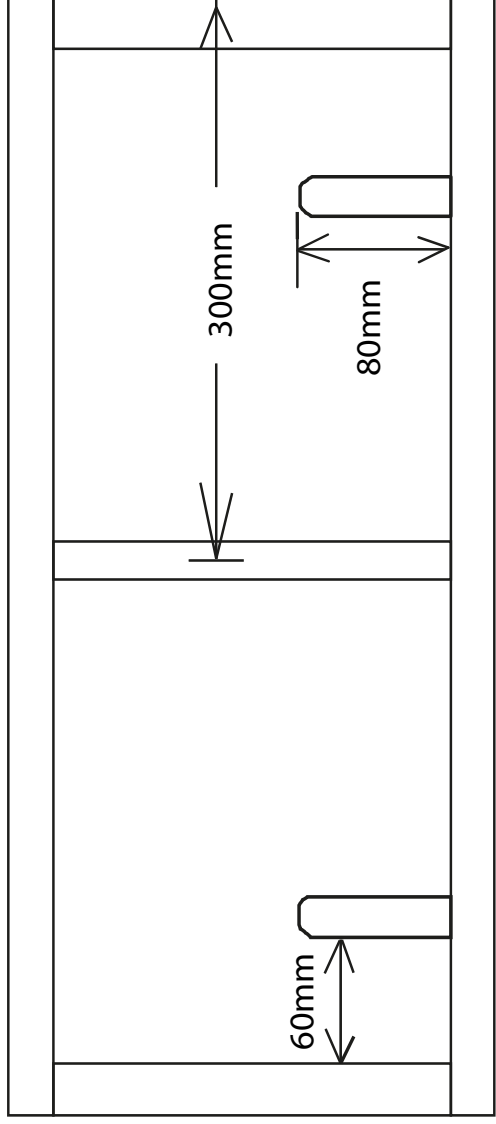
Kassetegninga som følger på den neste siden kan du også lage med flatt tak (rygg og front like breie) dersom kassa skal henges under et takutspring. Det er litt enklere å lage de firkantede for du slipper skråsaging og skråhøvling, men bruk ellers de samme målene.

TÅRNSEILERKASSE

320mm

600 mm

Snitt A - A

Tom Skånsar Borgersen
Ringebu 2021

TÅRNSEILERSKASSER

Til tårnseilerkasser bruker jeg vanlig stående kledning som er rektangulær kledning, ofte kalt tømmermannskledning.

Du kan benytte ubehandlet kledning av både gran og furu til kassematerialer.

Dimensjonen er 198 x 22 mm.

Kappliste til dobbelkasse:

Navn på del	Antall	Lengde mm	Bredde mm	Tykkelse mm
Rygg	1	600	198	22
Bunn	1	600	198	22
Tak	2	320	198	22
Front	1	600	160	22
Taklist	1	640	80	22
Side	2	198	174	22
Skillevegg	1	198	174	22
Halv vegg	2	145	80	22

Fremgangsmåte

Begynn med materialene og merke opp lengdene på delene, men husk å beregne at noen millimeter går bort i hvert sagsnitt. Bruk en vinkel så blir alt i 90 graders vinkel. Er det store svarte kvister i materialene så vil de med tiden løsne derfor skal slike kappes bort. Røde kvister kan sitte for de faller ikke ut. Etterpå kan delene sages i riktige lengder.

Ta deretter fronten som først skal sages litt smalere (160mm) og etterpå høvles litt skrå (10 grader) i overkant. Ikke ta noe helt bakerst på toppen, men la skråen gå nedover mot fronten. Så høvler du også den samme skråningen i overkanten på ryggen.

Merk opp hvor flyhullene skal være på fronten før du borer de opp med et 50 mm bor. Rund etterpå litt av hullkantene både på ut og innsiden enten med en kniv, fil eller grovt sandpapir så de ikke er skarpe, dermed blir det mindre slitasje på fjærdrakta når fuglene flyr ut og inn.

Til å sette sammen delene kan du bruke 5 x 50mm rustfrie treskruer (terrasseskruer). Jeg foretrekker skruer fordi jeg da er sikker på at kassa holdes sammen på sikt, spiker vil med tiden løsne og det kan derfor bli åpninger.

Bruk igjen en vinkel og merk opp langs denne hvor skruene skal sitte. 2 i hver side, 2 i delevæggen og 2 i bunnen (se bildet til høyre). Bor deretter opp 8 stk. 4mm hull i fronten og 8 i ryggen. Forsenk skruehullene så skruehodene blir liggende glatt med treverket når de er skrudd inn.

Også på undersiden av bunnen skal det inn 6 skruer. 2 i hver av veggene, merk opp og bor hull før du forsenker.

Delene skrues sammen.

Bruk en vinkel og pass på at alt blir i 90 grader før du skrur nedsiden av fronten fast i bunnen med 2 skruer og deretter sjekker vinkelen før du skrur nedsiden av ryggen inn i den andre langsiden på bunnen også med 2 skruer.

Sett inn sidene og skilleveggen og merk av skråningen med en blyant ved å legge en linjal eller bruk ryggen på ei håndsag som hviler på både rygg og front. Sag etter streken dermed vil hver del passe perfekt. Du kan finjustere ved å bruke en høvel for å glatte til overflaten så den går glatt med rygg og front.

Deretter brukes vinkelen for å sette veggene i 90 grader på bunnen før du skrur fast sidene og skilleveggen med 2 skruer i hver fra fronten og i 2 skruer inn i hver vegg fra ryggen. Nå er det de små skilleveggene som danner gangen ved hullene som bare kan spikres på i fronten. Bor 2 hull som er litt mindre en den spikeren du skal bruke og spikre den fast. Skilleveggen blir ikke utsatt for belastning derfor greier det seg med spiker.

Først legger du den lange taklista bakerst oppå skroget og merker opp for de 5 hullene før du borer de opp, forsenker og skrur den fast.

Da er det lokkene som skal på plass

Takmaterialene bør ha rettsiden opp, det vil si at marginen skal ligge opp for da bules lokket opp på midten. Også på takene bør du knekke kantene på oversiden i front og på de endene som stikker ut over kassa, brukes en høvel så går det fort.

Taket festes ved at et rustfritt hengsel skrur på midten av hvert lokk og inn på lista i bakkant.

Lokkene må låses

I forkant bruker jeg enten øyeskruer eller kramper. La lokket være igjen og skru en øyeskrue inn midt på undersiden av lokket ca 10mm ut fra veggen. På selve veggen skrur du inn den andre ca. 30mm nedenfor den i lokket. Jeg bruker en rustfri metalltråd mellom disse for å holde lokket lukket. Det finnes forekjellige kroker å få kjøpt, men min erfaring er at en kobbertråd eller en tvinna luntetråd er mer fleksibel og passer best til oppgaven.

Opphengsbeslag

På ryggen kan du benytte 2stk. 160mm lange hullbånd for å feste kassa på veggen. Skru de fast ytterst på hver side av ryggen. 4 x 30mm rustfrie skruer er passe til dette. Pass på at du har nok hull over kasse taket slik at du kan feste kassa på husveggen også med 2 skruer på hver side.

Kassa er nå så solid laget at den vil vare i mange år og forhåpentligvis kunne huse flere generasjoner tårnseilere.

For å oppnå lengst brukstid er det alltid avgjørende å male eller beise kassa med 2 strøk, bruk helst husfargen for da vil kassa gli fint inn i helheten.

Ikke glem at maling eller beis må få tørke lenge før tårnseilerne ankommer i mai.

Kasser som ikke henger under et taksutspring må få en ekstra beskyttelse mot regn og snø. Takkpapp er perfekt til dette, la pappen overlappes hverandre med 2-3cm der lokkene møtes så blir sprekken helt tett. Pappen spikres på med korte pappspiker.

Lag et reir før kassa henges opp

Ettersom seilerne kun kan samle reirmateriale i luften bør du lage et reir for at de raskest mulig kan begynne å hekke. Skal de gjøre den jobben selv kan det gå 2-3 år før de har samlet nok materiale. Jeg legger litt tørt løv i bunnen. Bruk tørt gress og lag et grovt reir etter beste evne. I mine reir prøver jeg alltid å ha et innslag av urter som for eksempel karve, ryllik, kamille eller reinfann fordi urtene holder parasitter unna. Legg reirskåla oppå løvet så har du gitt seilerne et ypperlig utgangspunkt. Når en tårnseiler har funnet kassa vil den selv tilpasse reiret til sine behov. Seilerne har en kjertel som øker i størrelse under hekkesesongen fordi de i denne perioden produserer mye spytt som blant an-

net brukes til å kitte reiret sammen, det virker som et lim. Når fuglene er ferdig med reirskåla er den blitt like hard som pappmasje og kan brukes i hele fuglens levetid.

En særegenhet ved tårnseilerne er at de vanligvis ikke hekker det første året de har funnet seg en hekkeplass. De bruker dette året til å forsikre seg om at ingen andre tårnseilere har etablert seg her. De ligger i kassa og roper advarende dersom andre seilere lander i flyhullet. Kommer det en inntrenger inn kan det bli en kamp på liv og død, dette på grunn av at det er meget vanskelig å finne ledige hekkeplasser. Igjen et bevis på at du bidrar med en viktig oppgave ved å henge opp ei kasse eller to.

Jeg har kasser som varierer fra 1 til 6 rom, her blir ei ny kasse sjekket.

Kasser er populære og alle hull blir sjekket av seilerne. Er det en fugl inne vil den rope intenst for å markere at her er det opptatt, da flyr den som kikker inn bort og ser etter en annen plass. Du kan regne med å se at dersom en fugl kikker inn i et hull kommer en annen og river den ned. Det er en del av seilerne reirforsvar.

Kasseplassering

Tårnseilerne er avhengige av å finne hekkeplasser i høye bygninger fordi de må kunne slippe seg ned noen meter for å få luft under vingene.

Jeg plasserer derfor kassene under takutspringet slik at jeg kan åpne lokket og kikke ned og ringmerke ungene. Oppunder taket er kassene godt beskyttet mot regn og snø, derfor trenger ikke slike kasser noe spesielt taktekkingsmateriale. På vegger uten takutspring spiker jeg på et lag takpapp eller grunnmursplast oppå de malte lokkene.

Her oppunder takutspringet er det ideelt å plassere tårnseilerkasser, kassa får maksimal beskyttelse og seilerne får de nødvendige meterne å slippe seg ned på. Kassa bør henge minst 4 meter over bakken.

Henges kassa så lavt som 4 meter må det ikke være trær eller høye hekker rett foran kassa, en plen er ideelt.

Høyt oppe på en låvevegg er også en fin kasseplass. Tårnseilerne er kolonihekkere så heng gjerne opp flere kasser etter at kassa er tatt i bruk. Seilerne er fiksert på lyd så når et par har etablert seg vil ropene deres tiltrekke seg flere seilere.

Har du mulighet så vil jeg anbefale å henge kassa opp på en østvegg for der vil sola få minst makt. Jeg har kasser på alle husets sider, men har erfart at på sørsiden ble det et år så varmt at seilerne i ei kasse forlot eggene på grunn av varmen, de virket helt desperate den siste timen før de dro. Jeg har en føler til et tremometer i ei kasse på vestveggen og den målte 35 grader inne i kassa da. Denne kassa hadde jeg utstyrt med et videokamera og kunne dermed følge med hver dag. Paret kom tilbake noen dager etter at temperaturen hadde gått kraftig tilbake, de rulla vekk de 2 gamle eggene og la 2 nye egg og fikk fram 2 unger. Sørsiden kan altså være utfordrende for fuglene i varmt vær så ikke la den være førstevalget. Du må ha en lang stødig stige når du skal henge opp kassa. Har du tilgang på en eller to knekter blir det mye lettere å henge opp kassa. Da skrur du først opp en eller to knekter som kassa kan settes på.

Jeg bruker alltid en batteridrill til å skru med, den er rask og effektiv.

Også her på vestsiden er det flere kasser, men det kan ta noen år før alle tas i bruk.

Har du et enetasjes hus kan du henge kassa under mønet slik som her. Denne ble tatt i bruk første året, men som vanlig hekket de ikke.

To roms kasser er det mest praktiske både å lage, henge opp og ikke minst er de attraktive for tårnseilerne. De store kassene blir forholdsvis tunge å håndtere og derfor krevende å henge opp. De lengste kassene har flere rom, men det medfører også at det er flere fugler til å forsvare mot inntrengere så det kan gå overraskende mange år før ei 6 roms kasse har fugler i alle hull.

Jeg begynte med ei dobbeltkasse i 1998 og har med jevne mellomrom laget og hengt opp nye. Sommeren 2021 hadde jeg 52 gamle hekkeplasser (kasser som har hengt opppe minst et år) og ringmerka 113 unger fra 49 reir.

En ny kasseserie laget jeg vinteren 2021 og alle ble hengt opp til seilerne kom i mai.

Her på tunet har jeg i dag 88 tårnseilerkasser og kunne konstatere at flere par intok de nye kassene sist sommer. Derfor gleder meg til å se hvor mange hekkepar det blir neste sommer. Jeg har med ringmerking dokumentert at ungene kan komme tilbake til oppvekstområdet. En jeg ringmerka som unge på den ene siden av huset hekket på den andre siden av samme hus noen år seinere. Derfor når kassa di blir tatt i bruk kan du gjerne lage og henge opp flere.

Følger du framgangsmåten i dette heftet har du alle muligheter for ikke bare å gi tårnseilerne meget gode hekkeforhold, men også du og din familie har fått et potensiale for fasinasjon og glede.

TAKK FOR AT DU HJELPER TÅRNSEILERNE MED HEKKEPLASSER

Tom Skånsar Borgersen
Tlf: 41392008
Epost: tborgers@outlook.com